Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

18. detsember 2025*

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikkel 102 – Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine – Kütuse hulgimüügiturg Bulgaarias – Konkurentide marginaali vähendamine ehk „hinnakruvi efekt“ – Kaubaturu määratlus – Vertikaalselt jagatud turg – Aktsiisimaksusüsteemi arvessevõtmine

Kohtuasjas C-260/24,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Administrativen sad Sofia-oblasti (Sofia oblasti halduskohus, Bulgaaria) 15. aprilli 2024. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 15. aprillil 2024, menetluses

„Lukoil Bulgaria“ EOOD

versus

Komisia za zashtita na konkurentsiata,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president C. Lycourgos, kohtunikud O. Spineanu-Matei (ettekandja), S. Rodin, S. Gervasoni ja N. Fenger,

kohtujurist: L. Medina,

kohtusekretär: ametnik R. Stefanova-Kamisheva,

arvestades kirjalikku menetlust ja 10. aprilli 2025. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– „Lukoil Bulgaria“ EOOD, esindajad: *advokati* Y. Pekunov ja A. Velichkov, *yuriskonsult* A. Pekunova ning A. Robertson, *KC*,

– Komisia za zashtita na konkurentsiata, esindajad: M. Goranova, N. Mincheva ja Y. Nenkova,

– Bulgaaria valitsus, esindajad: T. Mitova, R. Stoyanov ja T. Tsingileva,

– Euroopa Komisjon, esindajad: V. Hitrovs, E. Rousseva ja I. Söderlund,

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb ELTL artikli 102 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud „Lukoil Bulgaria“ EOOD (edaspidi „Lukoil Bulgaria“) ja Komisia za zashtita na konkurentsiata (Bulgaaria konkurentsikaitse komisjon, edaspidi „Bulgaaria konkurentsiasutus“) vahelises kohtuvaidluses selle üle, kas kehtiv on 16. veebruari 2023. aasta otsus nr 184 (edaspidi „Bulgaaria konkurentsiasutuse otsus“), milles viimane tuvastas, et käsitletav äriühing on turgu valitsevat seisundit kuritarvitanud.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 ELTL artiklis 102 on sätestatud:

„Siseturus või selle olulises osas turgu valitseva seisundi kuritarvitamine ühe või mitme ettevõtja poolt on keelatud kui siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust.

Sellised kuritarvitused võivad seisneda iseäranis:

a) ebaõiglaste ostu- või müügihindade või muude ebaõiglaste tehingutingimuste otseses või kaudses kehtestamises;

b) toodangu, turgude või tehnilise arengu piiramises tarbijate kahjuks;

c) erinevate tingimuste rakendamises võrdväärsete tehingute puhul, pannes kaubanduspartnerid sellega ebasoodsasse konkurentsiolukorda;

d) selles, et lepingu sõlmimise eeltingimuseks seatakse teise poole nõusolek võtta endale lisakohustusi, mis oma laadilt või kaubandustavade kohaselt ei ole seotud lepingu objektiga.“

Bulgaaria õigus

4 Konkurentsikaitseseaduse (Zakon za zashtita na konkurentsiata; *DV* nr 102, 28.11.2008; edaspidi „ZZK“) artiklis 21 on sätestatud:

„Keelatud on ettevõtjate tegevus, mis kujutab endast monopoolset seisundit või turgu valitsevat seisundit, ning kahe või enama kollektiivses turgu valitsevas seisundis ettevõtja tegevus, mis võib takistada, piirata või moonutada konkurentsi ja mis kahjustab tarbijate huve, eelkõige:

1. ostu- või müügihindade või mis tahes muude tehingutingimuste otseselt või kaudselt kindlaks määramine;

2. tootmise, kaubanduse ja tehnilise arengu piiramine tarbijate kahjuks;

3. sama liiki lepingutes eri tingimuste kohaldamine teatud partnerite suhtes, mis asetab viimased konkurentidega võrreldes ebavõrdsesse olukorda;

4. lepingute sõlmimise sõltuvaks tegemine tingimusest, et teine pool võtab enda kanda lisakohustused või sõlmib lisalepinguid, mis oma laadilt või tavapäraste kaubandustavade kohaselt ei ole seotud põhilepingu esemega või selle täitmisega;

5. põhjendamatu keeldumine kaupade tarnimisest või teenuste osutamisest tegelikule või potentsiaalsele kliendile, selleks et takistada kliendi äritegevust.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

5 Eelotsusetaotlusest nähtub, et Bulgaarias tegeleb majanduskontsern Lukoil (edaspidi „Lukoili kontsern“) naftatoodete tootmise, hulgimüügi ja jaemüügiga, hõlmates seega nende toodete turustamise sektoris kogu väärtusahelat. Kontserni kuulub „Lukoil Neftohim Burgas“ AD, kes on Bulgaaria ainsa toornafta rafineerimistehase omanik ja suurim selles liikmesriigis müüdava mootorikütuse tootja. Lukoil Bulgaria tegutseb mootorikütuse, nimelt autobensiini ja diislikütuse hulgimüügiturul (edaspidi „kütuse hulgimüügiturg“) ning käitab ühte suurimat tanklate ketti riigis.

6 Bulgaaria konkurentsiasutuse otsuse kohaselt on Lukoili kontsernil Bulgaarias ühtne logistika-, ladustamis- ja transporditaristu, mis annab talle erilise konkurentsieelise kütuse hulgimüügiturul, kus tal on turgu valitsev seisund.

7 Konkurentsiasutus leidis oma otsuses, et Lukoil Bulgaria rakendas turul hinnakujundust, mille kohaselt kohaldas käsitletav äriühing aktsiisiga maksustatava kütuse (järgnev turg) suhtes madalamaid müügihindu kui need, mida ta kohaldas aktsiisi peatamise korra alusel mootorikütusele (eelnev turg). Kõnealune hinnakujundus, mis seisneb marginaali vähendamises, kujutab endast turgu valitseva seisundi kuritarvitamist, mis on vastuolus ZZK artikliga 21.

8 Kaebuses, mille Lukoil Bulgaria esitas selle otsuse peale Administrativen sad Sofia-oblastile (Sofia oblasti halduskohus, Bulgaaria), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus, väidab Lukoil Bulgaria eelkõige, et konkurentsiasutus määratles asjaomase turu valesti.

9 Esiteks leiab Lukoil Bulgaria ühest küljest, et asjaomane turg oleks pidanud hõlmama veeldatud naftagaasi (LPG) ja metaani, kuna need kaks toodet asendavad bensiini ja diislikütust. Nende väljajätmine viis Lukoil Bulgaria turujõu ülehindamiseni. Bulgaaria konkurentsiasutus vaidleb sellele argumendile vastu põhjendusel, et LPG ja metaan on bensiini ja diislikütusega vaid osaliselt asendatavad.

10 Teisest küljest väidab Lukoil Bulgaria, et kuna bensiin ja diislikütus ei ole asendatavad tooted ei nõudluse ega pakkumise poolest, ei kuulu need samale turule. Bulgaaria konkurentsiasutus leiab omalt poolt, et kuigi bensiin ja diislikütus ei ole lõpptarbija seisukohast asendatavad, siis nende kahe kütuseliigiga kauplemine samade tarnijate poolt ja nende hindade kujunemine kütuse hulgimüügiturul toimub siiski samadel tingimustel.

11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et seega tuleb kindlaks teha, kas ELTL artikli 102 kohaldamisel võib liikmesriigi konkurentsiasutus käsitleda sama tooteturu osana kütuseid, mis ei ole asendatavad. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on arvamusel, et kui see oleks nii, oleks Bulgaaria konkurentsiasutuse otsuses võidud diislikütust ja bensiini käsitleda samale turule kuuluvana. Sellisel juhul puuduks Bulgaaria konkurentsiasutuse keeldumisel lisada LPG samale turule siiski mõistlik põhjendus, kuna bensiin on LPGga osaliselt asendatav.

12 Teiseks leiab Lukoil Bulgaria, et Bulgaaria konkurentsiasutus leidis ekslikult, et kütuse hulgimüügituru võib jagada vertikaalselt kaheks alamturuks, see tähendab eelnevaks aktsiisi peatamise korra alusel müüdava kütuse turuks ja järgnevaks pärast aktsiisi tasumist lõpptarbimiseks mõeldud kütuse turuks.

13 Lukoil Bulgaria väidab eelkõige, et Bulgaaria konkurentsiasutus kinnitas, et sellel äriühingul on kütuse hulgimüügiturul suhteliselt suur turuosa vahemikus 40–60% ning tal on valitsev seisund sellel turul ja aktsiisi peatamise korra alusel müüdava kütuse alamturul. Bulgaaria konkurentsiasutuse otsus ei sisalda siiski hinnangut äriühingu turuosade kohta nimetatud otsuses eristatud kahel alamturul ega identifitseeri kummalgi allturul tegutsevaid ettevõtjaid. Lukoil Bulgaria on seisukohal, et liidu õigusega on vastuolus see, kui konkurentsiasutus tuvastab, et ettevõtjal on turgu valitsev seisund, märkimata sõnaselgelt, millised on tema turuosad; Bulgaaria konkurentsiasutus vaidleb sellele seisukohale vastu.

14 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib seega teada, kas selleks, et tuvastada selline rikkumine, nagu Lukoil Bulgaria väidetavalt toime pani, oli Bulgaaria konkurentsiasutus kohustatud analüüsima kõiki kahe asjaomase turu põhitunnuseid ning määrama neist igaühe puhul kindlaks turuosad, turumahu ja turuosalised.

15 Neil asjaoludel otsustas Administrativen sad Sofia-oblast (Sofia oblasti halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas ELTL artiklit 102 ning kaitseõiguste [järgimise], õiguskindluse ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtteid, sealhulgas süütuse presumptsiooni, tuleb tõlgendada nii, et [marginaali vähendamises seisneva rikkumise] korral on asjaomasteks turgudeks (turud, kus rikkumine toime pandi) kaks vertikaalselt liigendatud turgu, nimelt eelneva etapi turg ja järgneva etapi turg, ja et konkurentsiasutus on järelikult etteheidete sõnastamisel ja lõpliku haldusotsuse tegemisel just neid kahte asjaomast turgu arvestades kohustatud kindlaks tegema faktilised asjaolud, nimelt asjaomaste turgude suuruse, nende turgude turuosalised ja turuosaliste turuosad, sealhulgas selle ettevõtja asjaomased turuosad, kellele ta heidab ette kõnealustel turgudel valitsevat seisundit?

2. Kas ELTL artiklit 102, arvestades kaitseõiguste [järgimise], õiguskindluse ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtteid, sealhulgas süütuse presumptsiooni, tuleb tõlgendada nii, et see ei luba ELTL artikli 102 alusel toimuva menetluse raames kaasata samale tooteturule tooteid, mis ei ole omavahel asendatavad ei nõudluse ega pakkumise poolel, nagu on [Bulgaaria konkurentsiasutus] seda teinud [põhikohtuasjas], kaasates ühtsele mootorikütuste tooteturule diislikütuse ja bensiini A-95H?

3. Kas juhul, kui ühtsele riigisisesele tooteturule on lubatud kaasata mootorikütuseid, mis ei ole pakkumise ja nõudluse poolel omavahel asendatavad, on lubatud jätta kolmas peamine kütus sellel riigisisesel turul – [LPG], mille turuosa on riigisisesel turul sama suur nagu bensiinil – mootorikütuste tooteturule kaasamata?“

Eelotsusetaotluse vastuvõetavus

16 Bulgaaria konkurentsiasutus ja Bulgaaria valitsus vaidlustavad eelotsusetaotluse vastuvõetavuse. Need huvitatud isikud esitavad sellega seoses sisuliselt kolm argumenti.

17 Esiteks põhineb Bulgaaria konkurentsiasutuse otsus nende arvates üksnes Bulgaaria õiguse kohaldamisel ja ELTL artikkel 102 ei ole kohaldatav, kuna väidetav turgu valitseva seisundi kuritarvitamine ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust. Teiseks ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohus määratlenud eelotsuse küsimuste faktilist ja õiguslikku raamistikku ega selgitanud nende küsimuste aluseks olevaid faktilisi hüpoteese, mis on vajalikud selleks, et saada talle tarvilik liidu õiguse tõlgendus. Tegelikult piirdus eelotsusetaotluse esitanud kohus nende hinnangul põhikohtuasja poolte argumentide kordamisega. Kolmandaks leiab Bulgaaria konkurentsiasutus, et käesolev eelotsusetaotlus annab praktikas Euroopa Kohtule üle eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevuse lahendada asjaomase turu määratlemise küsimus, mis on selle vaidluse lahendamiseks oluline.

18 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artikliga 267 ette nähtud menetluses üksnes liikmesriigi kohtul, kelle lahendada on vaidlus ja kes vastutab langetatava kohtuotsuse eest, pädevus kohtuasja eripära arvestades otsustada, kas kohtuotsuse tegemiseks on vaja eelotsust ja kas Euroopa Kohtule esitatud küsimused on asjakohased. Järelikult, kui esitatud küsimused käsitlevad liidu õiguse tõlgendamist, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud otsuse tegema (21. aprilli 1988. aasta kohtuotsus Pardini, 338/85, EU:C:1988:194, punkt 8, ja 22. oktoobri 2024. aasta kohtuotsus Kolin Inşaat Turizm Sanayi ve Ticaret, C-652/22, EU:C:2024:910, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

19 Järelikult eeldatakse, et liidu õigust puudutavad küsimused on asjakohased. Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimusele vastamast vaid siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õigusnormi tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (9. septembri 2021. aasta kohtuotsus GE Auto Service Leasing, C-294/20, EU:C:2021:723, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika).

20 Mis kõnealusel juhul puudutab käesoleva kohtuotsuse punktis 17 nimetatud esimest argumenti, siis ei ole ilmne, et ELTL artikli 102 tõlgendamisel ei ole põhikohtuasja asjaolude või hagi esemega mingit seost.

21 Ühest küljest nähtub eelotsusetaotlusest, et eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et ELTL artikkel 102 on põhikohtuasjas kohaldatav. Lisaks peab iga liikmesriigi kohus ELTL artiklit 102 omal algatusel kohaldama (13. juuli 2006. aasta kohtuotsus Manfredi jt, C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, punkt 31).

22 Teisest küljest, vastavalt Bulgaaria konkurentsiasutuse otsuse sisule, nagu see nähtub eelotsusetaotlusest, tegutseb Lukoil Bulgaria kogu Bulgaaria Vabariigi territooriumil ja põhikohtuasjas kõne all olevat hinnakujundust rakendatakse riigi tasandil. Selline järeldus, mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus, on iseenesest piisav, et asuda seisukohale, et kõnealune hinnakujundus võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ELTL artiklite 101 ja 102 tähenduses (vt selle kohta 5. detsembri 2006. aasta kohtuotsus Cipolla jt, C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika). Kui aga liikmesriigi konkurentsiasutus kohaldab turgu valitseva seisundi kuritarvitamist keelavaid riigisiseseid õigusnorme ettevõtja tegevusele, mis võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ELTL artikli 102 tähenduses, tuleneb nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) artikli 3 lõikest 1 konkurentsiasutusele kohustus kohaldada paralleelselt ka ELTL artiklit 102 (vt selle kohta 3. aprilli 2019. aasta kohtuotsus Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie, C-617/17, EU:C:2019:283, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).

23 Mis puudutab käesoleva kohtuotsuse punktis 17 mainitud teist argumenti, siis tuleb meenutada, et nagu on sätestatud Euroopa Kohtu kodukorra artikli 94 punktis c, peab eelotsusetaotluses olema selgitus, millistel põhjustel eelotsusetaotluse esitanud kohus tõstatas liidu õigusnormide tõlgendamise või kehtivuse küsimuse ning millist seost ta nende õigusnormide ja põhikohtuasjas kohaldatavate riigisiseste õigusnormide vahel näeb.

24 Käesoleval juhul selgub käesoleva kohtuotsuse punktidest 11 ja 14, et eelotsusetaotluse esitanud kohus on peamiselt esitanud põhjused, miks ta esitas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse. Lisaks nähtub põhikohtuasja poolte, Bulgaaria valitsuse ja Euroopa Komisjoni seisukohtadest, et neil oli võimalik võtta esitatud küsimuste kohta täielik ja kasulik seisukoht.

25 Samas ei võimalda ükski eelotsusetaotluse põhjendus kindlaks teha põhjusi, miks eelotsusetaotluse esitanud kohus tõstatas küsimuse kaitseõiguste tagamise, õiguskindluse ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtete, sealhulgas süütuse presumptsiooni kohta. Järelikult on esimene ja teine eelotsuse küsimus selles osas vastuvõetamatud.

26 Mis puudutab käesoleva kohtuotsuse punktis 17 mainitud kolmandat argumenti, siis tuleb märkida, et esitatud küsimused puudutavad ELTL artikli 102 tõlgendamist, ilma et Euroopa Kohtul palutaks ELTL artiklit 102 põhikohtuasjas kohaldada. Sellega seoses tuleb meenutada, et ELTL artiklis 267 ette nähtud eelotsusemenetlus loob liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahel tiheda koostöö, mis põhineb nendevahelisel ülesannete jaotusel ja kujutab endast vahendit, mille abil Euroopa Kohus annab liikmesriikide kohtutele liidu õiguse tõlgendusi, mida need kohtud vajavad nende menetluses olevate vaidluste lahendamiseks, ilma et Euroopa Kohtul oleks pädevust kohaldada konkreetses asjas liidu õigusnorme (vt selle kohta 23. novembri 2021. aasta kohtuotsus IS (eelotsusetaotluse õigusvastasus), C-564/19, EU:C:2021:949, punkt 59 ja seal viidatud kohtupraktika; 8. detsembri 2022. aasta kohtuotsus HYA jt (tunnistajate küsitlemise võimatus), C-348/21, EU:C:2022:965, punkt 49, ning 9. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (jõustunud kohtuotsusega lõpetatud asja teistmine), C-582/21, EU:C:2024:282, punktid 50 –55 ja seal viidatud kohtupraktika).

27 Neil asjaoludel on eelotsusetaotlus vastuvõetav osas, milles see puudutab ELTL artikli 102 tõlgendamist.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

28 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et tuvastamaks marginaali vähendamises seisnev kuritarvitamine, mille on toime pannud vertikaalselt integreeritud ettevõtja, peab konkurentsiasutus nii eelneva kui ka järgneva turu puhul tuvastama nende turgude mahud ja turuosad, mis kuuluvad sellele ettevõtjale ja tema konkurentidele.

29 Käesoleval juhul nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et Bulgaaria konkurentsiasutus tuvastas, et Lukoil Bulgariale ette heidetav marginaali vähendamine esineb kütuse hulgimüügiturul kahe alamturu vahel, mille eelnev alamturg on aktsiisi peatamise korra alla kuuluva kütuse hulgimüügiturg ja järgnev alamturg on pärast aktsiisi tasumist kütuse hulgimüügiturg. Marginaali vähendamine tuleneb asjaolust, et Lukoil Bulgaria müüb kütust järgneval hulgimüügiturul, st pärast aktsiisi tasumist, madalama hinnaga kui hind, millega ta müüb aktsiisi peatamise korra alla kuuluvat kütust eelneval turul.

30 Esiteks tuleb meenutada, et marginaali vähendamises seisnev kuritarvitus kujutab endast hinnakujundust, mis igasuguse objektiivse põhjenduse puudumisel on ebaõiglane, kuna tegelikult vähendab see konkureerivate ettevõtjate marginaali ja võib seetõttu tuua turgu valitseva ettevõtjaga vähemalt sama tõhusate konkurentide jaoks kaasa väljatõrjuva mõju (vt selle kohta 17. veebruari 2011. aasta kohtuotsus TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, punktid 30 ja 31).

31 Euroopa Kohtu praktika kohaselt kujutab marginaali vähendamine endast iseseisvat kuritarvitust, kuna sellise hinnakujunduse ebaõiglus ELTL artikli 102 tähenduses on seotud marginaalide vähendamise enda olemasoluga, mitte marginaalide täpse vahega, mistõttu ei ole vaja tuvastada, et toote hulgihinnad eelneval turul või jaehinnad järgneval turul on iseenesest kuritarvitavad seetõttu, et olenevalt olukorrast on marginaalid ülemäärased või turuhinnast madalamad (vt selle kohta 17. veebruari 2011. aasta kohtuotsus TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

32 Selleks et teha kindlaks, kas turgu valitsevas seisundis ettevõtja kuritarvitas hinnakujundusega oma seisundit, tuleb hinnata kõiki asjaolusid ja kontrollida, kas hinnakujundus teeb võimatuks või piirab ostja võimalust valida oma tarneallikaid, takistab konkurentide pääsemist turule, rakendab kaubanduspartneritele võrdväärsete tehingute puhul erinevaid tingimusi, pannes nad seega ebasoodsasse konkurentsiolukorda, või tugevdab konkurentsi kahjustamisega turgu valitsevat seisundit (vt selle kohta 17. veebruari 2011. aasta kohtuotsus TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

33 Selliste asjaoludega võib tegemist olla juhul, kui vertikaalselt integreeritud ettevõtja, kellel on eelneval turul valitsev seisund, püüab takistada tavapärast konkurentsi naaberturul, mis järgneb turule, kus tal on valitsev seisund, kuna selline tegevus võib nende marginaalide vähendamisega välja tõrjuda naaberturul, st järgneval turul, konkureerivad vähemalt sama tõhusad ettevõtjad.

Käsitletav tegevus võib eelkõige asjaomaste turgude vahelise tiheda seose tõttu nõrgendada konkurentsi järgneval turul (vt selle kohta 17. veebruari 2011. aasta kohtuotsus TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, punktid 87 ja 91).

34 Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus võtma arvesse kõiki põhikohtuasja konkreetseid asjaolusid, selleks et hinnata, kas Bulgaaria konkurentsiasutuse kaks tuvastatud turgu kujutavad endast omavahel tihedalt seotud eraldiseisvaid turge.

35 Teiseks, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et Bulgaaria konkurentsiasutuse kaks tuvastatud turgu kujutavad endast kahte eraldiseisvat, kuid tihedalt seotud turgu, peab see kohus enne ELTL artikli 102 rikkumise tuvastamist veel analüüsima, kas vertikaalselt integreeritud ettevõtjal on eelneval turul valitsev seisund (vt selle kohta 17. veebruari 2011. aasta kohtuotsus TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, punktid 85–89).

36 Nii on see aga juhul, kui ettevõtjal on majanduslik võim, mis võimaldab tal takistada tõhusa konkurentsi säilimist eelneval turul, andes talle võimaluse käituda arvestataval määral sõltumatult oma konkurentidest, klientidest ja lõpuks ka tarbijatest (17. veebruari 2011. aasta kohtuotsus TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika).

37 Turgu valitsev seisund tuleneb üldjuhul mitme sellise teguri koosesinemisest, mis eraldi võetuna ei oleks tingimata määrava tähtsusega (14. veebruari 1978. aasta kohtuotsus United Brands ja United Brands Continentaal *vs*. komisjon, 27/76, EU:C:1978:22, punkt 66).

38 Sellega seoses on Euroopa Kohus otsustanud, et kuigi turuosade tähtsus võib turuti erineda, on väga suure turuosa pika aja jooksul omamine tõend turgu valitseva seisundi olemasolu kohta, välja arvatud erandlikel asjaoludel, ning et enam kui 50% suurused turuosad on äärmiselt suured turuosad (vt selle kohta 13. veebruari 1979. aasta kohtuotsus Hoffmann-La Roche *vs*. komisjon, 85/76, EU:C:1979:36, punkt 41, ja 6. detsembri 2012. aasta kohtuotsus AstraZeneca *vs*. komisjon, C-457/10 P, EU:C:2012:770, punkt 176).

39 Kuigi turgu valitseva seisundi olemasolu hindamisel on pika aja jooksul suure turuosa omamine väga oluline, võib turgu valitseva seisundi siiski tuvastada, võttes arvesse ka muid asjaomase turu omadusi, nagu olulised turule sisenemise tõkked või olulised taristud, mis võimaldavad hinnata, kas nimetatud ettevõtja tegutseb sellel turul arvestataval määral sõltumatult oma konkurentidest, klientidest ja tarbijatest.

40 Sellega seoses nähtub käesoleval juhul eelotsusetaotlusest, et Lukoil Bulgaria tegutseb kogu kütuse tootmise ahelas kuni kütuse lõpliku müügini ning omab riigi ainsat rafineerimistehast ning ühtset logistika-, ladustamis- ja transporditaristut riigis.

41 Kolmandaks tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et vertikaalselt integreeritud ettevõtja poolt eelneval turul ellu viidud hinnakujunduse kuritarvitav laad, mis toob kaasa selle ettevõtja konkurentide marginaali vähendamise järgneval turul, ei sõltu selle ettevõtja turgu valitsevast seisundist viimati nimetatud turul (vt selle kohta 17. veebruari 2011. aasta kohtuotsus TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, punkt 89).

42 Sellegipoolest ei ole – nagu märgib komisjon – välistatud, et selle järgneva turu andmeid võib olla vaja arvesse võtta, et analüüsida, kas käsitletav hinnakujundus on vastuolus ELTL artikliga 102.

43 Selleks et tuvastada turgu valitseva seisundi kuritarvitamine, mis seisneb marginaali vähendamises, peab konkurentsiasutus tõendama, et erinevus asjaomaste kaupade või teenuste eelneval turul ja järgneval turul kehtivate hindade vahel on kas negatiivne või ebapiisav, et katta spetsiifilisi kulusid, mida turgu valitsevas seisundis ettevõtja peab kandma oma kaupade või teenuste pakkumisel järgneval turul, mistõttu ei võimalda hindade vahe konkurendil, kes on selle ettevõtjaga sama tõhus, konkureerida nende toodete või teenuste pakkumisel järgneval turul. Euroopa Kohus on samuti otsustanud, et turgu valitseva ettevõtja hinnapoliitika õiguspärasuse hindamisel tuleb üldjuhul lähtuda hinnakriteeriumidest, mis põhinevad turgu valitsevas seisundis ettevõtja enda kuludel ja strateegial (vt selle kohta 25. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Slovak Telekom *vs.* komisjon, C-165/19 P, EU:C:2021:239, punktid 73 ja 74 ning seal viidatud kohtupraktika).

44 Seega selleks, et teha kindlaks, kas erinevus turgu valitseva ettevõtja eelneval turul kehtivate hindade ja selle ettevõtja poolt järgneval turul kohaldatavate hindade vahel võib viimati nimetatud turul avaldada väljatõrjuvat mõju tema konkurentidele, kes on vähemalt sama tõhusad kui tema, tuleb kindlaks teha, kas käsitletav ettevõtja oleks olnud piisavalt tõhus, et pakkuda järgneval turul teenuseid muul viisil kui kahjumiga, kui ta oleks enne olnud kohustatud maksma eelneval turul oma hindu, mis eeldab põhimõtteliselt turgu valitsevas seisundis ettevõtja hindade ja kulude arvessevõtmist järgneval turul või juhul, kui nendest hindadest ja kuludest lähtuda ei ole võimalik, konkurentide hindade ja kulude arvessevõtmist samal turul (vt selle kohta 17. veebruari 2011. aasta kohtuotsus TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, punktid 41–46).

45 Lõpuks tuleb veel rõhutada, et asjaomane ettevõtja võib tõendada, et kuigi tema hinnakujundus avaldab järgneval turul väljatõrjuvat mõju, on see majanduslikult põhjendatud, mis eeldab, et tõendatakse juhtumi kõigi asjaolude põhjal, et sellist konkurentsile ebasoodsat väljatõrjuvat mõju võivad tasakaalustada või isegi ületada tõhususest tulenevad eelised, millest saab kasu ka tarbija sellel turul (vt selle kohta 17. veebruari 2011. aasta kohtuotsus TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, punktid 75 ja 76).

46 Järelikult tuleb esimesele eelotsuse küsimusele vastata, et ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et tuvastamaks marginaali vähendamises seisnev kuritarvitamine, mille on toime pannud vertikaalselt integreeritud ettevõtja, peab konkurentsiasutus tõendama esiteks selle ettevõtja turgu valitseva seisundi olemasolu eelneval turul, võttes arvesse ettevõtja turuosasid sellel turul või muid turu asjasse puutuvaid tunnuseid, mis võimaldavad asuda seisukohale, et samal ettevõtjal on majanduslik võim, mis võimaldab tal arvestatavas ulatuses tegutseda sõltumatult oma konkurentidest, klientidest ja tarbijatest, ning teiseks asjaolu, et vertikaalselt integreeritud ettevõtja kasutab eelneva turuga seotud järgneval turul hinda, mis võib järgneva turu omadusi arvestades avaldada väljatõrjuvat mõju tema konkurentidele, kes on vähemalt sama tõhusad kui tema.

Teine ja kolmas küsimus

47 Teise ja kolmanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et tooted, mis ei ole pakkumise ja nõudluse seisukohast asendatavad, nagu bensiin ja diislikütus, võivad kuuluda asjaomase kaubaturu määratluse alla, samas kui selline toode nagu LPG, mis on pakkumise ja nõudluse seisukohast vähemalt ühega neist kahest kütusest asendatav, on välistatud.

48 Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et asjaomase turu määratlemine ELTL artikli 102 kohaldamise raames on olulise tähtsusega, kuna konkurentsivõimalusi saab hinnata üksnes asjaomaste toodete omaduste alusel, ning see on põhimõtteliselt asjaomase ettevõtja turgu valitseva seisundi võimaliku olemasolu hindamise eeltingimus (vt selle kohta 21. veebruari 1973. aasta kohtuotsus Europemballage ja Continental Can *vs.* komisjon, 6/72, EU:C:1973:22, punkt 32). Turu määratlemise eesmärk on kindlaks määrata ala, mille piires tuleb hinnata küsimust, kas ettevõtja on arvestatavas ulatuses võimeline tegutsema sõltumatult oma konkurentidest, klientidest ja tarbijatest (vt selle kohta 9. novembri 1983. aasta kohtuotsus Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin *vs.* komisjon, 322/81, EU:C:1983:313, punkt 37, ja 30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Generics (UK) jt, C-307/18, EU:C:2020:52, punkt 127).

49 Asjaomase turu määratlemine eeldab, et esiteks tehakse kindlaks kaubaturg ja teiseks kauba geograafiline turg (14. veebruari 1978. aasta kohtuotsus United Brands ja United Brands Continentaal *vs.* komisjon, 27/76, EU:C:1978:22, punktid 10 ja 11, ning 27. juuni 2024. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Servier jt, C-176/19 P, EU:C:2024:549, punkt 382).

50 Kaubaturu kohta tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et asjaomase turu mõiste tähendab, et turule kuuluvate kaupade vahel saab valitseda tõhus konkurents, mis turu kõigi kaupade sama kasutusotstarvet arvestades eeldab, et need on omavahel piisavalt vahetatavad. Vahetatavust või asendatavust ei hinnata üksnes asjaomaste kaupade objektiivsete tunnuste põhjal. Arvesse tuleb võtta ka konkurentsitingimusi ning nõudluse ja pakkumise struktuuri turul (vt selle kohta 27. juuni 2024. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Servier jt, C-176/19 P, EU:C:2024:549, punkt 383 ja seal viidatud kohtupraktika).

51 Neist asjaoludest tuleneb, et kahe toote asendatavuse hindamisel ei piirduta selle kindlakstegemisega, kas tooted sobivad funktsionaalselt sama vajaduse rahuldamiseks, vaid lisaks tuleb kindlaks teha, kas tooted on tegelikult majanduslikult asendatavad. Kahe toote majanduslikku asendatavust saab tuvastada, kui nende suhteliste hindade muutused toovad kaasa ühe toote müügimahu suurenemise teise toote arvelt. Sellega seoses tuleb rõhutada, et majanduslikust seisukohast on nõudluse asendatavus konkreetse toote pakkujate suhtes kõige vahetum ja tõhusam distsiplineeriv jõud. Asendatavuse hindamisel võib peamiselt kasutada nõudluse ristelastsust hinna suhtes, määrates kindlaks, kas toote puhul, mille hinnad on teinud väikese, kuid püsiva tõusu, hakkavad tarbijad kasutama asendustooteid (vt selle kohta 27. juuni 2024. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Servier jt, C-176/19 P, EU:C:2024:549, punkt 384).

52 Kuigi hinnang, mis võimaldab määratleda turu, millel tuleb turgu valitseva seisundi olemasolu hinnata, nõuab faktiliste asjaolude tuvastamist konkurentsitingimuste ning pakkumise ja nõudluse struktuuri kohta sellel turul, mis kuulub eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevusse, tuleb tõdeda, et ei ole välistatud, et vaatamata sellele, et kolme liiki mootorikütused, nagu diislikütus, bensiin ja LPG, ei ole funktsionaalsest seisukohast asendatavad, võivad pakkumise eritingimusi Bulgaarias arvestades olla lõpptarbijate nõudluse jaoks piisaval määral asendatavad osa neist kütustest kütuse hulgimüügiturul, mille suhtes kohaldatakse aktsiisi peatamise korda, mis tooks kaasa nende kütuste hõlmamise samale tooteturule.

53 Järelikult on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne eelkõige analüüsida ühest küljest seda, kas bensiini ja diislikütuse hulgiladustamine peab toimuma analoogses või erinevas rajatises, ja teisest küljest seda, kas LPGd saab hulgi ladustada samades rajatistes kui bensiini ja diislikütust või vastupidi, kas selleks on vaja eri rajatisi.

54 Nimelt nähtub eelotsusetaotlusest, et Bulgaaria konkurentsiasutus võttis asjaomase turu kindlaksmääramisel, selleks et hinnata turgu valitseva seisundi olemasolu, arvesse üksnes bensiini ja diislikütust, mitte LPGd, sest hulgimüüjate jaoks on nende kahe esimese kütuse ladustamistingimused samad, mis võimaldab neil olenevalt nõudlusest pakkuda ühte või teist nendest kahest esimesest kütusest, ilma et see tekitaks neile lisakulusid.

55 Mis puudutab aga LPGd, siis kehtivad Bulgaaria konkurentsiasutuse hinnangul Bulgaarias erinõuded selle ladustamisele ja edasimüümisele pärast aktsiisi tasumist. Lisaks veetakse LPGd teistmoodi kui bensiini ja diislikütust.

56 Sellised kaalutlused võivad objektiivselt õigustada Bulgaaria asutuse poolt ühelt poolt bensiini ja diislikütuse ning teiselt poolt LPG vahelise konkurentsi eristamist, mida peab siiski kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

57 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele ja kolmandale eelotsuse küsimusele vastata, et ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et turgu valitseva seisundi olemasolu hindamisel võib samale turule kuuluvaks pidada üksnes tooteid, mis on piisavalt asendatavad. Kui rikkumiseks loetud tegevus seisneb hinnapraktikas, mis toob kaasa marginaali vähendamise, peab konkurentsiasutus kontrollima, kas vaatamata asjaolule, et funktsionaalsest seisukohast ei ole kolme liiki autokütused, nagu diislikütus, bensiin ja LPG, lõpptarbijate nõudluse seisukohast asendatavad, võimaldavad konkurentsitingimused ning pakkumise ja nõudluse struktuur järeldada, et mõni neist kütustest kuulub samale tooteturule eelneval turul.

Kohtukulud

58 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse sama kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. **ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et tuvastamaks marginaali vähendamises seisnev kuritarvitamine, mille on toime pannud vertikaalselt integreeritud ettevõtja, peab konkurentsiasutus tõendama esiteks selle ettevõtja turgu valitseva seisundi olemasolu eelneval turul, võttes arvesse ettevõtja turuosasid sellel turul või muid turu asjasse puutuvaid tunnuseid, mis võimaldavad asuda seisukohale, et samal ettevõtjal on majanduslik võim, mis võimaldab tal arvestatavas ulatuses tegutseda sõltumatult oma konkurentidest, klientidest ja tarbijatest, ning teiseks asjaolu, et vertikaalselt integreeritud ettevõtja kasutab eelneva turuga seotud järgneval turul hinda, mis võib järgneva turu omadusi arvestades avaldada väljatõrjuvat mõju tema konkurentidele, kes on vähemalt sama tõhusad kui tema.**

2. **ELTL artiklit 102 tuleb tõlgendada nii, et turgu valitseva seisundi olemasolu hindamisel võib samale turule kuuluvaks pidada üksnes tooteid, mis on piisavalt asendatavad. Kui rikkumiseks loetud tegevus seisneb hinnapraktikas, mis toob kaasa marginaali vähendamise, peab konkurentsiasutus kontrollima, kas vaatamata asjaolule, et funktsionaalsest seisukohast ei ole kolme liiki autokütused, nagu diislikütus, bensiin ja**

veeldatud naftagaas, lõpptarbijate nõudluse seisukohast asendatavad, võimaldavad konkurentsitingimused ning pakkumise ja nõudluse struktuur järeldada, et mõni neist kütustest kuulub samale tooteturule eelneval turul.

Allkirjad